

Obsah

MAPY 15

PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE 16

ROZMANITOST A NADVLÁDA 16

HMOTNÁ KULTURA 17

OTÁZKY SVĚTOVÉ HISTORIE 17

PŘEDMLUVA 19

O AUTORECH 26

REDAKČNÍ POZNÁMKA 28

ÚVOD Svět před rokem 1500

29

STAROVĚK: LIDÉ, KULTURY A VÝBOJE DO ROKU 400 N. L. 30

Zemědělské civilizace 30 • Kultura a civilizace 31 • Říše a regiony 31

RŮST A VZÁJEMNÉ PŮSOBENÍ, 400–1200 33

Světová náboženství 33 • Obchodní a politické kontakty 34

DOBYVAČNÉ VÝBOJE A VÝMĚNA MEZI RŮZNÝMI OBLASTMI, 1200–1500 35

Mongolové a Turci 36 • Výměna zboží v Indickém oceánu 37 • Výměna zboží ve Středomoří 38 •

Aztékové a Inkové 38 • Námořní revoluce do roku 1550 39

DOPORUČENÁ ČETBA 40

ČÁST V Svět jako celek, 1500–1750

43

17 Proměny v Evropě, 1500–1750

45

KULTURA A MYŠLENÍ 46

Počátky reformace 46 • Protireformace a náboženská politika 48 • Místní náboženství, tradiční kultura a hony na čarodějnice 50 • Vědecká revoluce 52 • Počátky osvícenství 53

SOCIÁLNÍ A EKONOMICKÝ VÝVOJ 54

Měšťanstvo 54 • Rolníci a dělníci 56 • Ženy a rodina 59

POLITICKÉ INOVACE 60

Vývoj státu 60 • Anglická a francouzská monarchie 62 • Války a diplomacie 63 • Kdo to všechno zaplatí 67

ZÁVĚRY 70

KLÍČOVÉ POJMY 70 • DOPORUČENÁ ČETBA 71

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Mapování světa* 57

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Obchodní expanze a riziko* 64

18 Rozrůzněnost amerických koloniálních společností, 1530–1770

73

KOLUMBOVSKÁ VÝMĚNA 74

Demografické změny 74 • Dovážení plodin a zvířat 74

ŠPANĚLSKÁ AMERIKA A BRAZÍLIE 76

Stát a církev 77 • Koloniální ekonomiky 80 • Společnost v koloniální Latinské Americe 83

ANGLICKÉ A FRANCOUZSKÉ KOLONIE V SEVERNÍ AMERICĚ 87

Nejstarší anglické experimenty 87 • Jih 87 • Nová Anglie 89 • Středoatlantská oblast 90 •

Francouzská Amerika 91

KOLONIÁLNÍ EXPANZE A KONFLIKT 94

Imperiální reformy ve španělské Americe a v Brazílii 94 • Reformy a reorganizace v britské Americe 95

ZÁVĚRY 96

KLÍČOVÉ POJMY 97 • DOPORUČENÁ ČETBA 97

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Rafinérie stříbra v Potosí, Bolívie, 1700* 81

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Rasy a etnika ve španělských koloniích: vyjednávání o hierarchii* 84

19 Atlantický systém a Afrika, 1550–1800

99

PLANTÁŽE V ZÁPADNÍ INDII 100

Kolonizace před rokem 1650 100 • Cukr a otroci 101

ŽIVOT NA PLANTÁŽÍCH V 18. STOLETÍ 103

Technologie a životní prostředí 103 • Život otroků 104 • Svobodní běloši a svobodní černoši 108

VYTVÁŘENÍ ATLANTICKÉ EKONOMIKY 110

Kapitalismus a merkantilismus 110 • Atlantický okruh 111

AFRIKA, ATLANTIK A ISLÁM 115

Zlaté pobřeží a Pobřeží otroků 115 • Biafra a Angola 117 • Africké kontakty s Evropou a islámem 118

ZÁVĚRY 123

KLÍČOVÉ POJMY 124 • DOPORUČENÁ ČETBA 124

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Hurikány a karibská ekonomika založená na plantážích* 105

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Otroctví v západní Africe a v Americe* 120

20 Mezi Evropou a Čínou, 1500–1750

127

OSMANSKÁ ŘÍŠE DO ROKU 1750 128

Expanze a hraniční území 128 • Centrální instituce 130 • Krize vojenského státu, 1585–1650 131 •

Ekonomická změna a narůstající slabost 134

SAFÍOVSKÁ ŘÍŠE, 1502–1722 136

Safíovská společnost a náboženství 137 • Příběh dvou měst: Isfahán a Istanbul 138 • Ekonomická krize a politické zhroucení 140

MUGHALSKÁ ŘÍŠE, 1526–1739 140

Politické základy 140 • Hinduisté a muslimové 141 • Úpadek centra a problémy v regionech 142

RUSKÁ ŘÍŠE, 1500–1725 142

Expanze přes severní Asii 144 • Ruská společnost a politika do roku 1725 144 • Petr Veliký 145

ISLÁMSKÉ NÁMOŘNÍ SVĚTY, 1500–1750 147

Muslimové v jihovýchodní Asii 147 • Muslimové v pobřežních oblastech Afriky 149 • Evropské velmoci v jižních mořích 149

ZÁVĚRY 150

KLÍČOVÉ POJMY 151 • DOPORUČENÁ ČETBA 151

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Islámské právo a osmanská vláda* 132

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Tabák a vodní dýmky* 136

21 Východní Asie v globální perspektivě

153

VÝCHODNÍ ASIE A EVROPA 154

Obchodní společnosti a misionáři 154 • Čínský vliv na Evropu 155 • Japonsko a Evropa 156

IMDŽINSKÁ VÁLKA A SJEDNOCOVÁNÍ JAPONSKA 157

TOKUGAWSKÉ JAPONSKO A ČOSONSKÁ KOREA DO ROKU 1800 159

Opětovné sjednocení Japonska a jeho ekonomický růst 159 • Úpadek japonské elity a sociální krize 160 • Čosonská Korea 161

OD ŘÍŠE MING K ČCHING 162

Ekonomický růst říše Ming, 1500–1644 162 • Zhroutení říše Ming a vzestup říše Čching 164 • Císař Kchang-si 165 • Čaj a diplomacie 166 • Růst populace a ekologické problémy 168

ZÁVĚRY 170

KLÍČOVÉ POJMY 171 • DOPORUČENÁ ČETBA 171

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Východoasijský porcelán* 160

● **HMOTNÁ KULTURA:** *Čtyřkolová vozidla* 163

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Setkání korejských vyslanců s Tojotomim Hidejošim* 166

● **OTÁZKY SVĚTOVÉ HISTORIE:** *Malá doba ledová* 172

ČÁST VI Revoluce mění obraz světa, 1750–1870

175

22 Raná průmyslová revoluce, 1760–1851

177

PŘÍČINY PRŮMYSLOVÉ REVOLUCE 178

Růst populace 178 • Zemědělská revoluce 178 • Obchod a vynálezy 179 • Británie a kontinentální Evropa 180

TECHNICKÁ REVOLUCE 182

Masová výroba: keramika 182 • Mechanizace: bavlnářský průmysl 184 • Železářský průmysl 186 • První stroj 187 • Železnice 188 • Komunikace po drátech 189

DOPAD RANÉ PRŮMYSLOVÉ REVOLUCE 190

Nová průmyslová města 190 • Prostředí na venkově 192 • Pracovní podmínky 192 • Změny ve společnosti 195

NOVÉ EKONOMICKÉ A POLITICKÉ MYŠLENKY 196

Myšlenka „laissez faire“ a její kritikové 196 • Protesty a reformy 197

OMEZENÍ INDUSTRIALIZACE MIMO ZÁPAD 198

Egypt 198 • Indie 199 • Čína 199

ZÁVĚRY 200

KLÍČOVÉ POJMY 201 • DOPORUČENÁ ČETBA 201

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Adam Smith a dělba práce* 184

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Plynové osvětlení* 194

23 Revoluční změny v atlantickém světě, 1750–1850

203

PŘEDEHRA K REVOLUCI: KRIZE 18. STOLETÍ 204

Koloniální války a fiskální krize 204 • Osvícenství a starý řád 204 • Lidová kultura a lidové protesty 206

AMERICKÁ REVOLUCE, 1775–1800 208

Hranice a daně 208 • Průběh revoluce, 1775–1783 209 • Budování republikánských institucí, do roku 1800 211

FRANCOUZSKÁ REVOLUCE, 1789–1815 212

Francouzská společnost a fiskální krize 213 • Od protestů k revoluci, 1789–1792 214 • Teror, 1793–1794 216 • Reakce a nástup Napoleona, 1795–1815 217

ŠÍŘENÍ REVOLUCE A REAKCE KONZERVATIVCŮ, 1789–1850 220

Revoluce na Haiti, 1789–1804 221 • Vídeňský kongres a konzervativní síly, 1815–1820 224 • Nacionalismus, reforma a revoluce, 1821–1850 224

ZÁVĚRY 226

KLÍČOVÉ POJMY 227 • DOPORUČENÁ ČETBA 227

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Gilotina* 217

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Robespierre a Wollstonecraftová obhajují a vysvětlují teror* 218

24 Vnitrozemské říše v epoše imperialismu, 1800–1870

229

OSMANSKÁ ŘÍŠE 230

Egypt a napoleonský příklad 230 • Osmanská reforma a evropský model, 1807–1853 231 • Krymská válka a její důsledky 235

RUSKÁ ŘÍŠE 238

Rusko a Evropa 238 • Rusko a Asie 239 • Kulturní trendy 239

ŘÍŠE ČCHING 241

Ekonomické a sociální problémy 241 • Opiová válka a její následky, 1839–1850 241 • Povstání tchaj-pchingů, 1850–1864 244 • Decentralizace a konec říše Čching, 1864–1875 247

ZÁVĚRY 250

KLÍČOVÉ POJMY 251 • DOPORUČENÁ ČETBA 251

- **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Válečná síť* 237
- **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Reakce Číny na imperialismus* 248

25 Budování států a ekonomická transformace na americkém kontinentu, 1800–1890

253

BOJ ZA NEZÁVISLOST V LATINSKÉ AMERICE, 1800–1830 254

Kořeny revoluce, období do roku 1810 254 • Španělská Jižní Amerika, 1810–1825 254 • Mexiko, 1810–1823 256 • Brazílie do roku 1831 258

PROBLÉM ZVANÝ NOVÉ USPOŘÁDÁNÍ, 1825–1890 258

Experimenty s ústavami 259 • Autokratičtí vůdci 259 • Hrozba regionalismu 262 • Zahraniční intervence a regionální války 264 • Původní obyvatelé a národní stát 265

SNAHA O SOCIÁLNÍ A EKONOMICKÉ ZMĚNY 267

Zrušení otroctví 267 • Přistěhovalci 269 • Různé kultury na americkém kontinentu 272 • Boj za práva žen a sociální spravedlnost 272 • Rozvoj versus zaostalost 275 • Změny životního prostředí 277

ZÁVĚR 278

KLÍČOVÉ POJMY 279 • DOPORUČENÁ ČETBA 279

- **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Afričané v Brazílii, 1828* 260
- **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Přechod k průmyslové výrobě cukru na Kubě* 274
- **OTÁZKY SVĚTOVÉ HISTORIE:** *Státní moc, sčítání lidu a otázka identity* 280

ČÁST VII Globální různorodost a nadvláda, 1750–1945

283

26 Různé podoby imperialismu v Africe, Indii, jihovýchodní Asii a Latinské Americe, 1750–1914

285

ZMĚNY A VÝMĚNY V AFRICE 286

Jižní Afrika 286 • Západní a rovníková Afrika 289 • Berlínská konference 290 • Modernizační proces v Egyptě a Etiopii 292 • Zrušení obchodu s otroky 293 • Nové centrum otrokářství ve východní Africe 294

INDIE POD BRITSKOU NADVLÁDOU 295

Východoindická společnost 295 • Politická reforma a její dopad na průmysl země 296 • Indický nacionalismus 298

JIHOVÝCHODNÍ ASIE A OBLAST TICHÉHO OCEÁNU 299

Austrálie 299 • Nový Zéland 301 • Havaj a Filipíny, 1878–1902 301

IMPERIALISMUS V LATINSKÉ AMERICE 302

Americký expanzionismus a španělsko-americká válka z roku 1898 302 • Ekonomický imperialismus 303 • Revoluce a občanská válka v Mexiku 303 • Zásahy Spojených států v Karibské oblasti a ve Střední Americe, 1901–1914 306

SVĚTOVÁ EKONOMIKA A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ 307

Expanze světové ekonomiky 307 • Svobodný obchod 309 • Migrace nové pracovní síly 309

ZÁVĚRY 310

KLÍČOVÉ POJMY 311 • DOPORUČENÁ ČETBA 311

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Dvě Afričanky vzpomínají na příchod Evropanů* 290

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Kolonialismus a životní prostředí v tropech* 308

27 Nová rovnováha sil, 1850–1900

313

NOVÉ TECHNICKÉ OBJEVY A SVĚTOVÁ EKONOMIKA 314

Železnice 314 • Lodě na parní pohon a telegrafní spojení 314 • Průmysl ocelářský a chemický 315 • Ekologické problémy 316 • Elektřina 316 • Mezinárodní obchod a finance 317

SOCIÁLNÍ ZMĚNY 318

Populace a migrace 318 • Urbanizace a prostředí měst 319 • „Oddělené sféry“ pro ženy ze středních vrstev 321 • Ženy pracující třídy 322

SOCIALISMUS A ODBOROVÉ HNUTÍ 324

Revoluční alternativy 324 • Odborové svazy a odborářská hnutí 325

NACIONALISMUS A VZESTUP ITÁLIE, NĚMECKA A JAPONSKA 326

Jazyk a národní identita v Evropě do roku 1871 326 • Sjednocení Itálie, 1860–1870 327 • Sjednocení Německa, 1866–1871 328 • Západ versus Japonsko 328 • Reformy Meidži a modernizace Japonska, 1868–1894 330 • Nacionalismus a sociální darwinismus 332

HLAVNÍ EVROPSKÉ MOCNOSTI, 1871–1900 334

Německo v centru Evropy 334 • Liberální mocnosti: Francie a Velká Británie 334 • Konzervativní mocnosti: Rusko a Rakousko-Uhersko 335

ČÍNA, JAPONSKO A ZÁPADNÍ MOCNOSTI 336

Čína v chaosu 336 • Japonsko jde do střetu s Čínou 337

ZÁVĚRY 338

KLÍČOVÉ TERMÍNY 338 • DOPORUČENÁ ČETBA 339

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Železnice a imigrace* 320

● **HMOTNÁ KULTURA:** *Oblečení z bavlny* 323

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Giuseppe Mazzini o revolučním nacionalismu* 330

28 Krize imperialismu, 1900–1929

341

KOŘENY KRIZE V EVROPĚ A NA STŘEDNÍM VÝCHODĚ 341

Osmanská říše a Balkán 341 • Nacionalismus, aliance a vojenské strategie 342

„VELKÁ VÁLKA“ A DVĚ RUSKÉ REVOLUCE, 1914–1918 343

Patová situace, 1914–1917 343 • Domácí fronta a válečné hospodářství 345 • Do války vstupuje Osmanská říše 347 • Dvě revoluce v Rusku 348 • Konec první světové války v západní Evropě, 1917–1918 349

MÍR A DEZORGANIZACE V EVROPĚ, 1919–1929 350

Dopady války 350 • Mírové smlouvy 350 • Ruská občanská válka a Nová ekonomická politika 352 • Křehký mír 353

ČÍNA A JAPONSKO: DVĚ CESTY VÝVOJE 354

Sociální a ekonomické změny 354 • Revoluce a válka, 1900–1918 355 • Čínští vojenští vůdci a Kuomintang, 1919–1929 356

NOVÝ STŘEDNÍ VÝCHOD 356

Mandátní systém 356 • Vzestup moderního Turecka 357 • Arabská území a palestinská otázka 358

ZÁVĚRY 363

KLÍČOVÉ TERMÍNY 363 • DOPORUČENÁ ČETBA 363

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Střední východ po první světové válce* 358

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Ropa a válka* 362

29 Revoluce ve způsobu života, 1900–1950

365

NOVÁ TECHNIKA V PRŮMYSLOVĚ NEROZVINUTÉM SVĚTĚ 366

Urbanizace 366 • Elektřina 367 • Nová média 369

NOVÝ ZPŮSOB ŽIVOTA V PRŮMYSLOVĚ VYSPĚLÉM SVĚTĚ 370

Průkazy totožnosti 371 • Jak vypadal život žen 371 • Revoluce ve vědě: Nová fyzika 372 • Nové společenské vědy 372 • Nová technika a její využívání 373 • Technika a životní prostředí 374

NOVÁ INDIE, 1905–1947 376

Indie a její obyvatelé 376 • Britská vláda a indický nacionalismus 377 • Mahátma Gándhí a jeho bojovná, ale nenásilná filozofie 379 • Indie na cestě k nezávislosti 381 • Rozdělení a nezávislost 382

MEXIKO, ARGENTINA A BRAZÍLIE, 1917–1949 383

Reformy prezidenta Cárdenase 383 • Přeměna Argentiny 384 • Brazílie a Argentina do roku 1929 384 • Hospodářská krize a režim prezidenta Vargase v Brazílii 385 • Argentina po roce 1930 386

SUBSAHARSKÁ AFRIKA, 1900–1945 386

Koloniální Afrika: Hospodářské a společenské změny 387 • Náboženské a politické změny 388 • Afrika a nová média 389

ZÁVĚRY 390

KLÍČOVÉ POJMY 391 • DOPORUČENÁ ČETBA 391

● **HMOTNÁ KULTURA:** *Zvony, gongy a bubny* 368

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Nové materiály* 375

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Gándhí a média* 380

30 Zhroucení starého řádu, 1929–1949

393

STALINOVA REVOLUCE 394

Pětileté plány 394 • Kolektivizace zemědělství 394 • Teror i příležitosti 396

VELKÁ HOSPODÁŘSKÁ KRIZE 397

Ekonomická krize 397 • Krize v průmyslových zemích 397 • Velká hospodářská krize a průmyslově nerozvinuté části světa 398

VZESTUP FAŠISMU 400

Itálie a Mussolini 400 • Německo a Hitler 400 • Cesta k válce, 1933–1939 402

VÝCHODNÍ ASIE, 1931–1945 403

Incident v Mandžusku, 1931 403 • Dlouhý pochod 403 • Čínsko-japonská válka, 1937–1945 405

DRUHÁ SVĚTOVÁ VÁLKA 406

Válka ve znamení pohybu 406 • Válka v Evropě a v severní Africe 407 • Válka v Asii a v Pacifiku 408 • Konec války 409 • Zhroucení Kuomintangu a vítězství komunistů 411

ZPŮSOB VEDENÍ VÁLKY 412

Věda a technika ve službách armád 412 • Nálety bombardérů 414 • Holocaust 414 • Frontové zázemí v Evropě a Asii 414 • Frontové zázemí ve Spojených státech 415 • Válka a životní prostředí 416

ZÁVĚRY 416

KLÍČOVÉ TERMÍNY 417 • DOPORUČENÁ ČETBA 417

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Ženy, rodinné hodnoty a Ruská revoluce* 398

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Magnetofon* 413

● **OTÁZKY SVĚTOVÉ HISTORIE:** *Hladomory a politika* 418

ČÁST VIII Hrozby i nadějně situace stojící před lidstvem, od roku 1945 do dneška

421

31 Studená válka a dekolonizace, 1945–1975

423

STUDENÁ VÁLKA 424

Spojené národy 424 • Kapitalismus a komunismus 425 • Západ versus Východ v Evropě a v Koreji 428 • Spojené státy a Vietnam 430 • Závody v jaderném zbrojení 431

DEKOLONIZACE A BUDOVÁNÍ NOVÝCH STÁTŮ 432

Nové země v jižní a jihovýchodní Asii 432 • Boj za nezávislost v afrických zemích 434 • Snaha o získání ekonomické svobody v Latinské Americe 437

BIPOLÁRNÍ SVĚT A JEHO KONEC 440

Třetí svět 440 • Japonsko a Čína 442 • Střední východ 443 • Obavy o životní prostředí 445

ZÁVĚRY 446

KLÍČOVÉ TERMÍNY 447 • DOPORUČENÁ ČETBA 447

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Zelená revoluce* 426

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Rasová otázka a boj za spravedlnost v Jižní Africe* 438

32 Konec studené války a problémy spjaté s hospodářským rozvojem a imigrací, 1975–2000

449

POSTKOLONIÁLNÍ KRIZE A HOSPODÁŘSKÝ ROZVOJ V ASII 450

Revoluce, represe a demokratické reformy v Latinské Americe 450 • Islámské revoluce v Íránu a Afghánistánu 453 • Přeměny v Asii 455 • Čína se vrací do světové ekonomiky 456

KONEC BIPOLÁRNÍHO SVĚTA 458

Krize v Sovětském svazu 458 • Zhroucení socialistického bloku 459 • Afrika v éře globálních politických změn 460 • Válka v Perském zálivu 460

PROBLÉM ZVANÝ POPULAČNÍ RŮST 461

Demografický přechod 462 • Průmyslové země 464 • Rozvojové země 464 • Staří a mladí 465

NEROVNÝ VÝVOJ A MIGRACE 465

Problém nerovnosti 467 • Vnitrozemská migrace: růst měst 468 • Globální migrace 469

TECHNICKÉ A EKOLOGICKÉ ZMĚNY 469

Nová technika a světové hospodářství 470 • Zachování a sdílení zdrojů 471 • Reakce na ekologické hrozby 473

ZÁVĚRY 475

KLÍČOVÉ TERMÍNY 476 • DOPORUČENÁ ČETBA 476

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Boj za práva žen v době globálních politických a ekonomických změn* 456

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Připojení* 471

● **HMOTNÁ KULTURA:** *Rychlé občerstvení* 472

GLOBALIZACE A HOSPODÁŘSKÁ KRIZE 480

Vzájemně propojená ekonomika 480 • Globální finanční krize 482 • Globalizace a demokracie 485 •
Změny režimů v Iráku a Afghánistánu 486

OTÁZKA HODNOT 488

Víra a politika 488 • Univerzální práva a hodnoty 489 • Práva žen 495

GLOBÁLNÍ KULTURA 496

Média a co nám sdělují 496 • Rozmach popkultury 497 • Vznik globální elitní kultury 498 •
Přetrvávající kulturní různorodost 500

KLÍČOVÉ TERMÍNY 501 • DOPORUČENÁ ČETBA 501

● **ROZMANITOST A NADVLÁDA:** *Konflikt a civilizace* 490

● **PROSTŘEDÍ A TECHNOLOGIE:** *Globální oteplování* 494

REJSTŘÍK 503